

<<< מצוה להעביר הלאה אם ע"י אימייל ואם ע"י הדפסה, להגדיל תורה ולהאדירה.

מאור אהרן

פרשת כי תצא

זקני 'עירו' ואל שער 'מקומו' דהו"ל לכתוב לומר זקני 'עירם' ואל שער 'מקומם'.

כ"א כ"ג. לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלקים תלוי ולא תטמא את אדמתך אשר ה' אלקיך נתן לך. איתא בזוה"ק (פ' אמור דף פ"ח ע"ב) בתר דנפקא נפשא מן גופא ואשתמר גופא בלא רוחא אסיר למשבק לה בלא קבורתא דכתיב לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא בגין דמיתא דישתהי עשרין וארבע שעות דאנון יומם ולילה בלא קבורתא יהיב חלישותא בשיפוי דרתיכא (באברי המרכבה) ומעכב עבידתא דקדשא בריך הוא מלמעבד דאפשר דקדשא בריך הוא גזר עלה בגין למיתה בגלגולא אחרא מיד בההוא יומא דאתפטר לאוטבא לה וכל זמנא דלא אתקבור גופא נשמתא לאו עאלת קומי קדשא בריך הוא ולא יכלא למהוי בגופא אחרא בגלגולא תנינא דלא יהבין לנשמתא גופא אחרא עד דיתקבר קדמאה ודא דמי לבר נש דמיתה אתתה לא אתחזי לה למיתב אתתא אחרא עד דקביר לקדמתא ובגין דא אמרה אוריתא לא תלין נבלתו על העץ. ע"כ.

כ"ב ז'. שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארכת ימים. פרש"י וז"ל למען ייטב לך וגו' אם מצוה קלה שאין בה חסרון כיס אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים ק"ו למתן שכרן של מצות חמורות עכ"ל, הנה איתא בדברים רבה פ"ו, כך לא גילה הקב"ה מתן שכרן של מצות חוץ משתי מצות החמורה שבחמורות והקלה שבקלות כיבוד אב ואם שבחמורות ומתן שכרה אריכות ימים שנאמר כבוד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך והקלה שילוח הקן ומהו שכרה אריכות ימים שנאמר שלח תשלח את האם וגו' הוי כי יקרא קן צפור לפניך, ע"כ יעו"ש, ולכא' דברי המדרש קצת סותר למה שפרש"י (והוא מהספרי) דאי מצוה קלה ק"ו למתן שכרן של מצות חמורות וכנ"ל, דהא

כ"א י"ח. כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שומע בקול אביו ובקול אמו ויסרו אותו ולא ישמע אליהם. פרש"י וז"ל ויסרו אותו מתרין בו בפני שלשה ומלקין אותו בן סורר ומורה אינו חייב עד שיגנוב ויאכל תרמיטר בשר וישתה חצי לוג יין שנאמר זולל וסובא ונאמר אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו ובן סורר ומורה נהרג על שם סופו הגיעה התורה לסוף דעתו סוף שמכלה ממון אביו ומבקש לימודו ואינו מוצא ועומד בפרשת דרכים ומלסטם הבריות אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב עכ"ל, מה דקאמר ימות זכאי ואל ימות חייב, אין הכונה זכאי ממש שהרי גם קודם שמגיע לידי זה שמכלה ממון אביו כו' הרי הוא גונב ואוכל תרמיטר בשר וכו' ואיך אפשר לקרותו זכאי, רק הכונה זכאי לעומת מה שעתידי היה להיות אח"כ אם לא ימות עכשיו.

והנה מש"כ רש"י הכא הוא מסנהדרין ע"ב א', ובסנהדרין פ"ח א' (וכ"ה בסוטה כ"ה א') אמר', ובן סורר ומורה שרצו אביו ואמו למחול לו מוחלין לו, וכ"פ הרמב"ם בפ"ז מממרים ה"ח (ויעו' מ"מ שם בפלוגתת רש"י והרמב"ם יעו"ש), וקצת יש להבין שכיון שע"ש סופו נהרג כו' ואמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב א"כ למה מהני מחילתן, ויל"ע. (ומ"מ כבר ארז"ל, (הובא ברש"י להלן מקרא כ"ב) מגיד שאם חסים עליו אביו ואמו סוף שיצא לתרבות רעה ויעבור עבירות ויתחייב מיתה בב"ד, והיינו נמי מיתת סקילה ונמצא דלא אהני להו מחילתן לענין זה שלא ימות, ועי' ר"א מזרחי להלן מקרא כ"ג בסופו יעו"ש).

עיינ ר"א מזרחי ז"ל שהקשה מאי שנא דאילו בן סורר ומורה נהרג עתה ע"ש סופו ואילו גבי ישמעאל מצינו שאמר השי"ת באשר הוא שם יעו"ש, ועמש"כ בזה בהרחבה במאור אהרן שמות ג' ז' יעו"ש.

כ"א י"ט. ותפשו בו אביו ואמו והוציאו אתו אל זקני עירו ואל שער מקומו. קצת יש לדקדק דכיון דעתה הכתוב מיירי לענין הורי הבן סורר א"כ למה יחס הכתוב העיר והשער אל הבן סורר כדכתיב

במדרש נתבאר שאפילו המצוה החמורה ביותר יש לה אותו השכר כמו השכר של המצוה קלה. וצ"ב.

כ"ב ח'. כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך כי יפל הנפל ממנו. פרש"י וז"ל כי תבנה בית חדש אם קיימת מצות שילוח הקן סופך לבנות בית חדש ותקיים מצות מעקה שמצוה גוררת מצוה ותגיע לכרם ושדה ולבגדים נאים לכך נסמכו פרשיות הללו עכ"ל, והנה לעיל ז' גבי שילוח הקן כתיב למען ייטב לך והארכת ימים, ואפשר דהכונה בזה לאלו המצוות שנגרמו ממצות שילוח הקן שעל ידם ייטב לך והארכת ימים מאחר שמצוה גוררת מצוה.

עוד פרש"י וז"ל כי יפול הנופל ראוי זה ליפול ואעפ"כ לא תתגלגל מיתתו על ידך שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב עכ"ל, לכא' יל"ה דאדרבא כיון שמגלגלין זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב א"כ גם אם ישים מעקה לגגו עדיין יוכל ליפול הנופל באם בעה"ב חייב, וי"ל דהכא ה"פ שאם לא ישים מעקה לגגו אז יהא חייב וע"י חובה זו יתגלגל על ידו שיפול הנופל, וזהו כאן שמגלגלין חובה ע"י חייב.

הא דכתיב ולא תשים דמים בביתך, לכא' יל"ה לישנא דקרא, דלכא' הרי כיון שנפל א"כ אין הדמים בבית אלא למטה היכן שנפל, וי"ל דזהו דכתיב אח"כ כי יפל הנופל ממנו, דלכא' אמאי צ"ל ממנו והא פשיטא דעל הבית קא מיירי, אלא דר"ל שכיון שנפל מהבית שאין בו מעקה, וזהו 'ממנו', לכן זה חשיב כמו ששם דמים בבית ממש. והבן.

עיין מה שכתבנו בסוגיא זו בהרחבה קצת בספרנו תשובות הגר"ח ח"א בקונטרס אבני אהרן ח"ב סימן ב' יעו"ש.

כ"ב כ"ג. כי יהיה נערה בתולה מארשה לאיש ומצאה איש בעיר ושכב עמה. פרש"י וז"ל ומצאה איש בעיר לפיכך שכב עמה פרצה קוראה לגנב אילו ישבה בביתה לא אירע לה עכ"ל, עיין וישלח ל"ד א' ברש"י ד"ה בת.

הא דכתיב כי לכא' קצת צ"ב דהו"ל כי תהיה, וצ"ל דמה דכתיב כי יהיה אינו מתייחס לנערה רק מתייחס לדין של מקרה זה.

כ"ב כ"ה. ואם בשדה ימצא האיש את הנערה המארשה והחזיק בה האיש ושכב עמה ומת האיש אשר שכב עמה לבדו. הא דכתיב 'לבדו',

לומר, רק הוא ולא גם הנערה, וזהו דכתיב מיד, ולנערה לא תעשה דבר וגו'.

כ"ג ח'. לא תתעב אדמי כי אחיך הוא לא תתעב מצרי כי גר הית בארצו. הא דכתיב 'לא תתעב אדמי כי 'אחיך' הוא, לכא' צ"ב דהא כתיב (וישלח ל"ב י"ב) הצילני נא מיד אחי מיד עשו וגו' ופרש"י מיד אחי מיד עשו שאין נוהג עמי כאח אלא כעשו הרשע עכ"ל, והיינו דלמה מקבל מתנה כזאת שאסור לתעבו ולא עוד אלא מטעם כי אחיך הוא, דהרי סו"ס אינו מתנהג כאח וכמו שיעקב אע"ה אמר. ושאלנו זאת את מרן קניבסקי שליט"א בזה"ל, וצ"ב כך דכיון שאינו מתנהג כאח א"כ למה אנו בני"ה הוזהרנו שלא לתעב אותו מטעם כי אחיך הוא, ומרן שליט"א ענה במכתב בזה"ל, כדי שיחזרו בתשובה, ע"כ. ועי' מורה נבוכים חלק ג' פרק מ"ב.

כ"ד ה'. כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא ולא יעבר עליו לכל דבר נקי יהיה לביתו שנה אחת ושנח את אשתו אשר לקח. פרש"י וז"ל לכל דבר שהוא צורך הצבא לא לספק מים ומזון ולא לתקן דרכים אבל החוזרים מעורכי המלחמה ע"פ כהן כגון בנה בית ולא חנכו או ארש אשה ולא לקחה מספיקין מים ומזון ומתקנים את הדרכים עכ"ל. והיינו דהכא איירי קרא באחד שלקח אשה והיינו שכבר עשה נישואין, והא דכתיב לעיל שופטים כ' ז' ומי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה איירי באחד שעשה רק אירוסין בלי נישואין, וההפך ביניהם, דזה שכבר עשה נישואין אינו יוצא למלחמה אפילו לספק מים ומזון ולתקן הדרכים (שחייב במצות ושמוח) כמבואר בסוטה מ"ד א', ומשא"כ זה שרק עשה אירוסין אף שחוזר (משום דשמו איש אחר יקחנה) מ"מ יוצא לספק מים ומזון ולתקן הדרכים כדין כל החוזרים מעורכי המלחמה כמב' שם מ"ג א'. והנה לכא' קצת צ"ב למה לא נאמרו שני מקראות אלו בסמוך זה לזה והיינו פס' דידן והפס' דפ' שופטים ומי האיש וגו'. ועיין בעה"ט דכתב השייכות בין מקרא דידן דכתיב כי יקח וגו' לבין המקראות הסמוכים לו שלפניו ושלאחריו יעו"ש ואולי משום כן ה' צריך להאמר כאן. וצ"ב.

והנה אלו שחוזרין משום שלא חנכו הבית או שלא חיללו הכרם, כיון שאין חוזרים לבתיהם, שוב אין להם האפשרות עתה לחנוך הבית או לחלל הכרם, אבל זה שחזר משום שארס אשה ולא נשאה, יל"ע האם מותר לו לישא אותה [שהרי חזר לא"י רק שלא חזר לביתו ממש וא"כ שייך שארוסתו תבוא למקום שהוא נמצא שם], ולכא' כיון שנמצא דינו לחזור מעורכי

המלחמה ולהיות עתה מספק מים ומזון וכו' שוב אינו יכול עתה לישאנה [אף שזה שייך במציאות וכן"ל], ולא עוד אלא כי כיון שישא אותה לא יוכל אפי' לספק מים ומזון וכו' כדין הנושא אשה חדשה, ולכן מסתבר שאסור לו לישאנה.

ולענין מי שחזר משום העבירות שבידו, אף אם עשה תשובה, מסתבר שאינו חוזר למלחמה, כי אם נימא שיצטרך לחזור, א"כ מאי הועילו חכמים בתקנתם כי כיון שיחזור א"כ יבינו העם דמה שהוא חזר מעורכי המלחמה ה' משום העבירות שבידו, שהרי האחרים והיינו אלו שחזרו או משום שלא חנכו הבית או משום שלא חיללו הכרם או משום שלא נשאו האשה אינם חוזרים למלחמה וכתבאר למעלה, ואם יחזור זה שעשה תשובה יבינו כולם שחזר מעורכי המלחמה משום עבירות שהיו אז בידו ויתבייש, והבן.

(ויתכן) לפי"ז לבאר הטעם שאלו החוזרים מהמלחמה אף שחוזרים מהספר לא"י מ"מ אינם חוזרים לבתיהם, והיינו כי הם יחזרו לבתיהם א"כ יוכלו לחנוך הבית ולחלל הכרם [ולישא האשה, וזה לא נ"מ כי כיון שנשאה שוב אינו יוצא אפי' לספק מים ומזון וכו' כדין הנושא אשה חדשה, וזה הרי לא יתכן כי עתה דינו הוא לספק מים ומזון וכו' וכן"ל], וכיון שכן, אולי יצטרכו לחזור למלחמה, מאחר שכבר אין להם הסיבה שמפניה חזרו מעורכי המלחמה, ויהא נמצא בזיון לחזרין מפני העבירות שהיו בידם, כי שמא לא הספיקו בזמן קצר כזה לעשות תשובה שלימה כדי כך שיוכלו לצאת למלחמה מבלי חשש סכנה, וא"כ מה הועילו חכמים בתקנתם), וח"א העירוני בזה"ל, הכלל בזה שאם יאספו העם עוד פעם למלחמה אפי' לאותה מלחמה ונמצא כאלו שבפעם ראשונה היה להם פטור ועתה חייבים ודאי שיצאו ולא רק משום דלא דרשי' טעמא דקרא אלא דאף באשה חדשה ונטע כרם וכו' שייך שיחזרו לחיובם כגון נגמרה שנתם עכ"ל. (ועיין מה שכתבנו בסוגיא זו בהרחבה קצת בספר תשובות הגר"ח ח"א בקונטרס אבני אהרן ח"ב סימן ו' יעו"ש).

כ"ד ט'. זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים. הא דקאמר הכתוב זכור את אשר ה' א"ל למרים, ולא קאמר למשה, (והיינו הא דכתיב בפ' שמות ד' מקראות ו' ח' יעו"ש), אולי י"ל דהוא משום החילוק דגבי משה נתרפא ידו מיד ומשא"כ גבי מרים שהמתינו ז' ימים. והעירוני לישב עוד דגבי משה לא נתפרש חטאו בהדיא בקרא ומשא"כ אצל מרים.

כ"ד י"ט. כי תקצר קצירך בשדך ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולאלמנה יהיה למען יברכך ה' אלקיך בכל מעשה ידיך. פרש"י וז"ל למען יברכך ואע"פ שבאת לידו שלא במתכוין ק"ו לעושה במתכוין אמור מעתה נפלה לי סלע מידו ומצאה עני ונתפרנס בה הרי הוא מתברך עליה עכ"ל, והנה הכא נמי לכא' מבואר מה דארז"ל מדה טובה מרובה ממדת פורענות, והיינו שהרי אם מצאה אדם עני ועשה בה עבירה חלילה ודאי שאין החובה תלך גם על האובד (אלא דיש ענין אחר בזה והוא מה שארז"ל מגלגלין חובה ע"י חייב) ומשא"כ אם מצאה עני (או שמצאה סתם אדם ועשה בה מצוה) הרי מתברך עליה וכן"ל, דו"ק. (ואמנם אי"ז מוכרח).

כ"ה ד'. לא תחסום שור בדישו. פרש"י וז"ל לא תחסום שור בדישו דיבר הכתוב בהווה וה"ה לכל בהמה וחיה ועוף העושים במלאכה שהיא בדבר מאכל א"כ למה נאמר שור להוציא את האדם עכ"ל, הנה מש"כ רש"י להוציא את האדם אין הכונה שמותר לחסום פיו של הפועל, שהרי כתיב לעיל (כ"ג, כ"ה כ"ו) ואכלת ענבים כשבעך נפשך וגו' וקטפת מלילת בידך גו' ומיירי התם בפועל כדפרש"י שם, רק הכונה שלא חייב עליו אם חסם פיו של הפועל או באופן שהתנה עמו ע"ז שלא יאכל, עיין היטב בגור אריה כאן, ומה דכתיב התם ואכלת ענבים כנפשך שבעך וגו', היינו כשלא התנה עמו על כך, ופשוט.

בברכה מרובה,

אהרן בהגאון הגדול רבי יעקב הלוי גרנדש שליט"א